

ΤΟΥ **Βασίλη Λιόση***

Εξετάζοντας κάποιος τη μορφή του ελληνικού αστικού κράτους δεν μπορεί παρά να τη δει αλληλένδετα με την ελληνική αστική τάξη και τον ελληνικό καπιταλισμό. Αυτό επιτάσσει η διαλεκτική και η ιστορία.

Ισχυρίζομαι πως αυτή η «τριπλέτα» φέρει στην ιστορική της διαδρομή ορισμένα ιδιότυπα χαρακτηριστικά. Κωδικοποιημένα οι ιδιομορφίες συνίστανται στα κάτωθι:

- Στους βραδείς ρυθμούς εφαρμογής του αστικού εκσυγχρονισμού.
- Στην υστέρηση της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων.
- Στη μεγάλη σε χρονική διάρκεια εδαφική ολοκλήρωση.
- Στη διάπραξη πραξικοπημάτων και στην ύπαρξη δικτατορικών κυβερνήσεων.
- Στην ενσωμάτωση των σχέσεων εξάρτησης στους κρατικούς θεσμούς και τη λειτουργία του.
- Στη συνεργασία-υποταγή της ελληνικής αστικής τάξης με τους διεθνείς ιμπεριαλιστικούς οργανισμούς και τα ιμπεριαλιστικά κράτη.
- Στη διεξαγωγή ενός σκληρού και σχετικά πολυετούς εμφύλιου πολέμου.
- Στη δημιουργία παρακρατικών μηχανισμών.
- Στην ημιτελή μορφή της εφαρμογής της κενσκιανής διαχείρισης μεταπολεμικά.
- Στην εκτεταμένη παραοικονομία.
- Στη δημιουργία πελατειακών σχέσεων ανάμεσα σε κρατικούς λειτουργούς πρώτης γραμμής και τα λαϊκά στρώματα.
- Στο εκτεταμένο σύστημα διαφθοράς και μιζών.
- Στις αλληπάλληλες οικονομικές χρεοκοπίες του ελληνικού κράτους.
- Στην επιβολή επιτροπείας μετά την κρίση που προσομοιάζει σε χώρες του τρίτου κόσμου και που βαθαίνει τις σχέσεις εξάρτησης.

Ας δούμε έναν έναν τους παραπάνω άξονες:

[i] Το 1909 είναι χρονιά ορόσημο για την εκκίνηση ενός συντεταγμένου **αστικού εκσυγχρονισμού**. Το **κίνημα του Στρατιωτικού Συνδέσμου**, καταθέτει τα σχετικά αιτήματα. Παρόλα αυτά η σύγκρουση με τη μοναρχία δεν πήγε μέχρι τέλους, αντίθετα ακολουθήθηκε μία συμβιβαστική πολιτική με το Παλάτι.

[ii] Τον 19ο αιώνα ενώ στην Αγγλία λάμβανε χώρα η βιομηχανική επανάσταση και η Γαλλία ζούσε στον απόηχο της μεγαλύτερης αστικής επανάστασης, στην Ελλάδα ετίθετο το ζήτημα της απελευθέρωσης και στη συνέχεια της εθνικής ολοκλήρωσης. Η Ελλάδα μόλις το 1880 μπαίνει στη διαδικασία εισαγωγής μέσων παραγωγής, φυσικά δεν γίνεται λόγος για παραγωγή μέσων παραγωγής, ενώ την ίδια εποχή σειρά χωρών μεταβαίνει **από το προμονοπωλιακό στάδιο στο μονοπωλιακό**.

[iii] Το 1881 προσαρτάται στο ελληνικό κράτος το μεγαλύτερο μέρος της Θεσσαλίας και μικρό μέρος της Ηπείρου, το 1913 η Ελλάδα κερδίζει τη μισή περίπου Μακεδονία και η Κρήτη ενσωματώνεται, το 1925 ενσωματώνεται και η Ήπειρος, το 1922 τα νησιά του βορειανατολικού Αιγαίου, ενώ τα Δωδεκάνησα το 1948. Επομένως η Ελλάδα αρχής γενομένης το 1881 χρειάστηκε παραπάνω από μισό αιώνα για να πάρει τη σημερινή της μορφή.

[iv] Στον ελληνικό χώρο, σημειώθηκε ένα πλήθος **πραξικοπημάτων και δικτατοριών**. Είναι αμφίβολο αν σε άλλο ευρωπαϊκό κράτος υπήρξαν τόσα πολιτικά γεγονότα που αμφισβήτησαν το κλασικό κοινοβουλευτικό σύστημα. Σε ένα χρονικό εύρος 49 ετών σημειώνονται τρία πραξικοπήματα. Στις περιόδους αυτές καταργούνται προφανώς οι αστικοδημοκρατικές ελευθερίες, ενώ στα μεσοδιαστήματα όπου έχουμε αστικές κοινοβουλευτικές διαδικασίες, τα χαρακτηριστικά του κράτους και της πολιτικής του συχνά έχουν τυπική απόσταση από ένα δικτατορικό καθεστώς π.χ. περίοδος εμφυλίου.

[v] Η ενσωμάτωση των ιμπεριαλιστικών επιταγών στην ελληνική νομοθεσία και τη λειτουργία του ελληνικού κράτους είχε κι έχει διπλό χαρακτήρα: **θωρακίζει το αστικό πολιτικό σύστημα** εν Ελλάδι από τη μία, εκφράζει τις **σχέσεις εξάρτησης** ανάμεσα στην Ελλάδα και τα ιμπεριαλιστικά κέντρα από την άλλη. Αναφέρω δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Η υπογραφή συμφωνίας για την εγκατάσταση των βάσεων: προβλεπόταν η δυνατότητα των ΗΠΑ να χρησιμοποιεί τις κρατικές ελληνικές υποδομές, η απαλλαγή τελών και φόρων στο αμερικανικό προσωπικό, η υποχρέωση της Ελλάδας να αποζημιώσει τις ΗΠΑ σε περίπτωση εκκένωσης των βάσεων.

Οι **σχέσεις εξάρτησης** ανάμεσα στην Ελλάδα και τα ιμπεριαλιστικά κέντρα κατοχυρώθηκαν και στο Σύνταγμα. Όπως χαρακτηριστικά προβλέπεται στο ελληνικό Σύνταγμα **α)** παρέχεται η δυνατότητα να παραμείνουν ή να διέλθουν ξένες στρατιωτικές δυνάμεις, **β)** δίνεται η δυνατότητα περιορισμού της άσκησης της εθνικής κυριαρχίας.

[vi] Το δίπολο συνεργασίας-υποταγής είναι εγγενές χαρακτηριστικό της ελληνικής αστικής τάξης. Ήδη από τις απαρχές συγκρότησης του ελληνικού κράτους, στην ελληνική πολιτική σκηνή δημιουργούνται το αγγλικό, το γαλλικό και το ρωσικό κόμμα. Η Μεγάλη Ιδέα και η τραγική της κατάληξη με τη μικρασιατική καταστροφή το 1922, έχει από πίσω της τις επιθυμίες και τις επιταγές της Αγγλίας. Στα Δεκεμβριανά του 1944 η ελληνική αστική τάξη καλεί τον αγγλικό ιμπεριαλισμό σε στρατιωτική επέμβαση προκειμένου η πρώτη να στερεώσει την εξουσία της. Η παρέμβαση του αμερικανικού παράγοντα ήταν στη συνέχεια η πλέον εξόφθαλμη: ΟΥΝΡΑ, δόγμα Τρούμαν, σχέδιο Μάρσαλ, ένταξη στο NATO και αμερικανικές βάσεις, απριλιανό πραξικόπημα και διαμελισμός της Κύπρου, ευνοϊκές ρυθμίσεις για τις επενδύσεις του αμερικανικού κεφαλαίου, όλα αυτά φέρουν τη σφραγίδα του αμερικανικού ιμπεριαλισμού. Τη σκυτάλη στις ημέρες μας πήρε το γερμανικό κεφάλαιο, επιβάλλοντας **επιτροπεία στο διηνεκές**.

[vii] Ο ελληνικός εμφύλιος υπήρξε μία παρατεταμένη αστική αντεπανάσταση που δημιούργησε ένα αυταρχικό κράτος με χαρακτηριστικά τις φυλακίσεις, τις εξορίες, τις δολοφονίες, τα βασανιστήρια, το καθεστώς των πολιτικών φρονημάτων, την απαγόρευση δράσης του ΚΚΕ. Την περίοδο του εμφυλίου η λειτουργία του ελληνικού αστικού κράτους έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στο τσάκισμα του λαϊκού κινήματος. Κατασκευάστηκαν ψευδείς κατηγορίες και σκηνοθετημένες δίκες των αγωνιστών της Αντίστασης κι εκδίδονταν αποφάσεις εκτέλεσης. Ταυτόχρονα, πολύ σημαντικό στοιχείο του εμφυλιακού και μετεμφυλιακού κράτους είναι το γεγονός πως πλήθος κρατικών μηχανισμών επανδρώθηκε από δοσίλογους και ταγματασφαλίτες.

[viii] Οι ταγματασφαλίτες επίσης εντάχθηκαν στον ΙΔΕΑ και σε παρακρατικές οργανώσεις. Το παρακράτος, δηλαδή η ύπαρξη ενός ανεπίσημου, παράλληλου με το κράτος μηχανισμού, με αρμοδιότητες χαφιεδισμού και τρομοκρατίας, χαρακτηρίζει το μεταπολεμικό ελληνικό κράτος. Η δράση των παρακρατικών μηχανισμών αναδεικνύεται με τον πιο ανάγλυφο τρόπο στη δολοφονία Λαμπράκη αλλά και με την περίπτωση της Κόκκινης Προβιάς, το ελληνικό παράρτημα της Gladio. Το παρακράτος μετά την πτώση της χούντας, φώλιασε στις ακροδεξιές οργανώσεις, αλλά έδρασε και μέσω ομάδων δήθεν αντιεξουσιαστών.

[ix] Το κεϋνσιανό μοντέλο γνώρισε καθολική εφαρμογή μεταπολεμικά στην Ευρώπη. Ωστόσο, το εύρος των κοινωνικών παροχών που γνώρισαν οι πιο αναπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες σε καμία περίπτωση

δεν υπήρξε στην Ελλάδα. Αυτό επιβεβαιώνεται πλήρως από το ύψος των μισθών και των συντάξεων, την ποιότητα παροχών σε υγεία, παιδεία, κοινωνική ασφάλιση κ.λπ.

[x] Σε χώρες όπως η Ελλάδα η παραοικονομία άνθησε και ανθεί εξαιτίας της χαμηλής ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων και των χαμηλών εισοδημάτων. Τουλάχιστον για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα οι σχετικές δραστηριότητες έγιναν ανεκτές από το αστικό κράτος γιατί με αυτό τον τρόπο αντιμετωπιζόταν το πρόβλημα της ανεργίας.

[xi] Από τη δεκαετία του 1920 κι έπειτα σημειώνεται μία σοβαρή βιομηχανική ανάπτυξη και ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής γίνεται κυρίαρχος. Αυτή η εξέλιξη φέρνει το κράτος να αναλαμβάνει με περισσότερο ριζικό και αποφασιστικό τρόπο σημαντικές οικονομικές λειτουργίες. Τούτη η ανάληψη από την πλευρά του κράτους αδυνατίζει στο χωριό τους παραδοσιακούς προύχοντες που μονοπωλούσαν κάθε μεσολάβηση ανάμεσα στο κέντρο και την περιφέρεια. Οι μεσάζοντες σταδιακά γίνονται τα αστικά πολιτικά κόμματα που αντικαθιστούν την προηγούμενη πατρωνία κι έτσι συγκροτείται μια νέα πελατειακή σχέση που αλλάζει μορφή και περιεχόμενο.

Η σύναψη πελατειακών σχέσεων γνώρισε άνθηση επί εποχής ΠΑΣΟΚ, αφού ο διορισμός στο δημόσιο συνδεόταν με την ένταξη στις κλαδικές του κόμματος.

[xii] Η διαφθορά είναι ένα συστατικό του ελληνικού δημόσιου. Μεταπολιτευτικά σημειώθηκε σειρά σκανδάλων που αποδεικνύουν πως τμήμα ανώτατων κρατικών λειτουργιών λειτουργούσε και λειτουργεί όχι μόνο ως εκπρόσωπος της ελληνικής αστικής τάξης αλλά και του ιμπεριαλισμού. Η νοοτροπία αυτή συχνά μεταφέρεται και σε κατώτερα υπαλληλικά στρώματα, απόρροια τόσο των χαμηλών αμοιβών τους όσο και της δυσλειτουργίας και των σοβαρών ελλείψεων σε τομείς όπως η υγεία (φακελάκια, εξαγορά διπλωμάτων οδήγησης, χρηματισμός εφοριακών κ.λπ.).

[xiii] Οι αλληπάλληλες χρεοκοπίες του ελληνικού κράτους, επίσης συνιστούν μία ιδιαίτερη περίπτωση στην ελληνική επικράτεια. Οι πτωχεύσεις του 1827, του 1843, του 1893, του 1932, συνδέονται με τους επονείδιστους και αποικιοκρατικούς όρους δανεισμού, με την επιβολή επιτροπείας, με τη μεταφορά αξιών και υπεραξίας από τον δανειολήπτη (Ελλάδα) στον πιστωτή, με την ανισόμετρη καπιταλιστική ανάπτυξη και με τους όρους εξάρτησης που διαμορφώνονται εντός του ιμπεριαλιστικού συστήματος.

[xiv] Η επιβολή των μνημονίων αρχής γενομένης το 2010, σηματοδοτεί άλλη μία οικονομική χρεοκοπία του ελληνικού κράτους. Σχεδόν όλοι παραδέχονται πως το χρέος είναι μη εξυπηρετήσιμο, αφού φτάνει το 180% του ΑΕΠ. Τα ελληνικά υπουργεία καθοδηγούνται από τους δανειστές και τους ιμπεριαλιστικούς μηχανισμούς, ο προϋπολογισμός ελέγχεται-καθορίζεται από έξωθεν κέντρα, οι πολιτικές εξελίξεις βρίσκονται υπό την επίβλεψη του ξένου παράγοντα (βλέπε χαρακτηριστικά σχέδιο Πυθία και «μαγείρεμα» των στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ καθώς και την προστασία του Γεωργίου από τον γερμανικό παράγοντα), το κοινοβούλιο παίζει σε μεγάλο βαθμό τον ρόλο διαμεσολαβητή των επιταγών της ΕΕ και του ΔΝΤ. Άλλωστε η συμφωνία ανάμεσα στο ελληνικό κράτος και τους δανειστές προβλέπει με τον πιο κυνικό τρόπο τις σχέσεις εξάρτησης και υποταγής:

«Με την παρούσα ο Δανειολήπτης αμετάκλητα και άνευ όρων παραιτείται από κάθε ασυλία που έχει ή πρόκειται να αποκτήσει, όσον αφορά τον ίδιο ή τα περιουσιακά του στοιχεία, από νομικές διαδικασίες σε σχέση με την παρούσα Σύμβαση, περιλαμβανομένων, χωρίς περιορισμούς, της ασυλίας όσον αφορά την άσκηση αγωγής, δικαστική απόφαση ή άλλη διαταγή, κατάσχεση, αναστολή εκτέλεσης δικαστικής απόφασης ή προσωρινή διαταγή, και όσον αφορά την εκτέλεση και επιβολή κατά των περιουσιακών στοιχείων του στο βαθμό που δεν το απαγορεύει αναγκαστικός νόμος».

Πώς, λοιπόν, επηρεάζεται η χάραξη της τακτικής και της στρατηγικής του επαναστατικού φορέα από τις

ιδιοτυπίες του ελληνικού κράτους;

Σε επίπεδο **τακτικής** τα αιτήματα με δημοκρατικό, αντιμπεριαλιστικό και αντιμονοπωλιακό περιεχόμενο πρέπει να βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη των κοινωνικών αγώνων. Αυτό δεν σημαίνει υποβάθμιση των «καθαρών» ταξικών προταγμάτων, αλλά διαλεκτικό συνδυασμό τους με τα πρώτα.

Σε επίπεδο **στρατηγικής** επιβάλλεται η κατάθεση ενός **μεταβατικού προγράμματος** και ο στόχος για την εκλογή μιας κυβέρνησης ριζοσπαστικών δυνάμεων. Η άρνηση ενός τέτοιου πολιτικού αιτήματος, συνήθως συνοδεύεται από τη διαπίστωση της αρνητικής εμπειρίας της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ. Ας μην πετάξουμε το μωρό μαζί με τα απόνερα, σύμφωνα με μια φράση κλισέ. Η πορεία του ΣΥΡΙΖΑ ήταν προδιαγεγραμμένη λόγω της ταξικής σύνθεσης του ΣΥΡΙΖΑ, της ισχνής του σύνδεσης με την εργατική τάξη, της θέσης του για την ΕΕ.

Προς άρση, λοιπόν, τυχόν παρεξηγήσεων διευκρινίζω:

- α)** ο στόχος μιας τέτοιας κυβέρνησης δεν υπονοεί καμία συμμαχία με τμήματα της αστικής τάξης,
- β)** δεν αποτελεί νομοτελειακή διαδικασία αφού η ίδια η πορεία της ταξικής πάλης μπορεί να καταστήσει το αίτημα παλιωμένο,
- γ)** δεν διανοίγεται κανένας ευρωκομμουνιστικός δρόμος ειρηνικής μετεξέλιξης μέσω της κρατικής πολιτικής.

Μια κυβέρνηση ριζοσπαστικών δυνάμεων ή θα συμβιβαστεί με ολέθρια αποτελέσματα ή θα έρθει σε σύγκρουση, οπότε θα τεθεί αναγκαστικά το ερώτημα του **ποιος ποιον**.

Επομένως η ιδιοτυπία του ελληνικού κράτους και του ελληνικού καπιταλισμού επιτάσσει να δούμε την τακτική στις λεπτές της αποχρώσεις, όμως δεν αναιρεί τον τελικό στρατηγικό στόχο της ανατροπής.

*Ομιλία του Βασίλη Λιόση στη διημερίδα για τον σύγχρονο ελληνικό καπιταλισμό, που διοργάνωσε το ΝΑΡ για την Κομμουνιστική Απελευθέρωση το Σάββατο 7 και την Κυριακή 8 Οκτώβρη 2017 στον πολυχώρο Ελληνικό Μολύβι, στο Αιγάλεω, στο πλαίσιο του 3ου κύκλου με θέμα: [Ρωγμές στην πολιτική εκπροσώπηση, θωράκιση του πολιτικού συστήματος και εργατική πολιτική](#)